

4. Costea, O. Didactica lecturii, o abordare funcțională. Iași: Institutul European, 2006. 68 p.
5. Ghid de implementare a Curriculum pentru învățământul primar. Chișinău, 2018. 272 p.
6. Golubițchi, S. Tipuri de lectură în clasele primare, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Invatamant%20superior_Vol.2_traditii%2C%20valori%2C%20perspective_USTir_2018-44-48.pdf.
7. Lectura de plăcere de la teorie la exemple de bune practici Nr. 1/2018 Cluj-Napoca, octombrie 2018, p.15 (214 p).
8. Marin, M. Didactica lecturii. Chișinău: Cartier, 2013.
9. Marino, A. Hermeneutica ideii de literatură. Cluj-Napoca: Dacia, 1987.
10. Niculcea, T.; Marin, M. Limba română, clasa a III-a, Ghidul învățătorului. Chișinău: Editura Cartier, 2007. 79 p.
11. Pamfil, A. Limba și literatura română. Structuri didactice deschise. Pitești:Paralela 45, 2008.
12. Pâslaru, VI. Introducere în teoria educației literar-artistice. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
13. Radu-Șchiopu, A. Dezvoltarea competențelor lectorale ale elevilor la orele de limba și literatura română. Autoref. teză dr. ped. Ch: UPS „Ion Creangă”, 2013.
14. Șchiopu, C. Receptarea operei literare: condiții, etape și niveluri. Nr. 1-3 (139-141), 2007.
15. Șchiopu, C. Metodica predării literaturii române, Chișinău: Editura Carminis, 2009. 332 p.

CZU:372.881

ATITUDINILE INTERPRETATIVE – AUTORITATIVE ÎN ALFABETIZAREA EMOȚIONALĂ

OBOROCEANU Viorica,

dr. în științe ale educației, lector universitar,
Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. *Literatura pentru copii constituie o sursă inepuizabilă de exemple frumoase de comportamente oglindite în mici antiteze între personaje. Textele literare sunt trăite cu intensitate maximă, generează atitudini interpretative, sunt o construcție complexă de reacții afective raportate la sistemul de valori general-umane, orientează subiectul spre o anumită comportare vizavi de opera literară, devin un jongler al emoțiilor, cultivă încrederea, denotă cheia reușitei, încurajează cunoașterea sinelui și autocontrol, automotivează spre reușita socială, iar gestionarea propriilor emoții, recunoașterea punctelor tari sau slabe, înțelegerea faptului că nu suntem perfecți, trăsăturile pozitive și negative fiind cele care ne individualizează.*

Cuvinte-cheie: *atitudini interpretative, inteligență emoțională, text literar, empatie.*

Abstract. *Children's literature is an inexhaustible source of beautiful examples of behaviors mirrored in small antitheses between characters. Literary texts are lived with maximum intensity, generate interpretive attitudes, are a complex construction of affective reactions related to the general-human value system, orient the subject*

towards a certain behavior towards the literary work, become a juggler of emotions, cultivate confidence, denote the key success, encourages self-knowledge and self-control, self-motivation towards social success, and managing one's emotions, recognizing strengths or weaknesses, understanding that we are not perfect, the positive and negative traits being those that individualize us.

Keywords: *interpretive attitudes, emotional intelligence, literary text, empathy*

Introducere. Emoțiile sunt un ingredient foarte important al vieții noastre. Creierul și-a dezvoltat capacitatea de a percepe și genera emoții pentru că acestea sunt, în primul rând, esențiale pentru supraviețuirea individului și a speciei.

Este adevărat: emoțiile, sentimentele, gândurile - întreg conținutul minții - provin din exterior, putând fi manipulate de lumea exterioară. Emoțiile sunt adesea împletite cu dispoziția, temperamentul, personalitatea, creativitatea, oglindind atitudinea individului față de realitate.

Abilitatea de *autoreglare emoțională* (self regulation) este definită ca inițierea, inhibarea și modularea emoțiilor și a comportamentelor asociate acestora pentru a răspunde solicitărilor interne și externe într-o manieră acceptabilă social, suficient de flexibilă pentru a permite atât spontaneitate în reacții, cât și amânarea reacțiilor atunci când nu sunt potrivite situației.

Această abilitate afectează modul în care relaționăm cu ceilalți, conformarea la normele de conviețuire în grup și felul în care suntem percepuți și judecați de cei cu care interacționăm și poate fi clasificată ca un sistem de apărare, întrucât psihologic emoția afectează atenția, capacitatea și viteza de reacție a individului, dar și comportamentul general. Emoția este într-o interdependență permanentă cu starea de spirit, temperamentul, personalitatea, dispoziția și motivația persoanei respective.

Misticii au afirmat însă cu mult înaintea oamenilor de știință, încă de acum câteva mii de ani, că toate aceste lucruri cu care este umplută mintea noastră nu ne aparțin, dar noi ne identificăm însă cu ele.

Comunicarea constantă, cântatul, jocul, *cititul* sunt piese importante ce influențează dezvoltarea creierului uman. Pentru că elevii sunt învățați mai mult să asculte, să urmeze reguli, să gândească, emoțiile și gestionarea lor sunt lăsate deoparte. Astfel, la finalul studiilor avem adulți bine pregătiți, inteligenți, dar cu probleme în ceea ce privește identificarea, acceptarea și managementul propriilor trăiri și, în consecință, prea puțin toleranți și empatici față de ceilalți.

Suntem produsul unei generații pentru care emoțiile au fost un impediment, un obstacol în calea rezultatelor. Exprimarea emoțiilor era considerată semn de slăbiciune sau labilitate psihică. De aceea, emoțiile erau suprimate și condamnate.

Inteligența emoțională se bazează pe anumite aptitudini potențiale înnăscute: sensibilitate emoțională, memorie emoțională, capacitatea de procesare emoțională și capacitatea de învățare

emoțională. Aceste caracteristici înnăscute pot fi dezvoltate și cultivate de-a lungul vieții sau, din contra, pot fi degradate, acest lucru depinzând foarte mult de modul în care suntem crescuți și educați în copilărie și adolescență, iar textul literar este generator al atitudinilor interpretative.

A fi inteligent la nivel cognitiv și a avea un bun management al emoțiilor sunt două aspecte foarte diferite. De aceea, în ultimii ani, au fost delimitate mai multe tipuri de inteligență. Cercetătorul Howard Gardner publică în 1993 *Teoria inteligențelor multiple*, în care disocia șapte tipuri de inteligențe, arătând că niciunul dintre noi nu deține un singur tip de inteligență, ci un profil în care există una sau mai multe din următoarele: *inteligenta verbal-lingvistică, inteligenta logico-matematică, inteligenta vizual-spațială, inteligenta corporal-chinestezică, inteligenta muzical-ritmică, inteligenta interpersonală, inteligenta intrapersonală, inteligenta naturalistă* [3], iar Daniel Goleman în lucrarea *Inteligența emoțională*, afirmă că „mulți dintre cei care au un IQ foarte ridicat ajung să lucreze pentru cineva cu un IQ mic”[6].

Cercetătoarea M. Cojocaru-Borozan promovează, *Pedagogia culturii emoționale*, în contextul căreia sunt abordate sistemul de atitudini integrate în competențe sociale, recunoscute de comunitatea științifică ca și competențe pedagogice care certifică rolul culturii emoționale în asigurarea succesului profesional. În aceeași ordine de idei, autoarea menționează că în acest proces se transmit conținuturi informaționale și afectiv-atitudinale „comunicarea este nu doar transmitere de informații, ci și de atitudini” [1].

Alfabetizarea emoțională este mai importantă decât învățarea matematicii și a cititului în viață, iar acest lucru nu înseamnă că inteligența cognitivă este opusul inteligenței emoționale. Ci că trebuie să avem mai multă grijă de starea copiilor, nu numai de mintea lor, iar spațiul școlii ar trebui să fie mai mult un spațiu în care să se discute despre cum se simt copiii, ce dorințe și visuri au ei.

Acceptarea de sine aduce cunoașterea propriilor emoții, recunoașterea punctelor tari sau slabe din propria personalitate și înțelegerea faptului că nu este nimic în neregulă dacă nu suntem perfecți, trăsăturile pozitive și negative fiind cele care ne individualizează.

Așadar, educația contemporană trebuie să urmărească, pe lângă inteligența academică, și componentele inteligenței emoționale:

- set de abilități pentru răspunsurile la evenimente care constituie emoții;
- capacitatea indivizilor de a recunoaște propriile emoții și pe cele ale celorlalți, de a discerne între sentimente diferite și de a le eticheta corect, folosind informațiile emoționale pentru a ghida gândirea și comportamentul și a gestiona și regla emoțiile pentru a se adapta mediilor sau pentru a atinge obiectivele proprii;
- presupune în primul rând conștientizare de sine, autodisciplină și empatie. Ea dă seama de felul în care ne controlăm impulsurile și sentimentele.

Vestea bună este faptul că *inteligența emoțională poate fi îmbunătățită*. Deși copilăria este extrem de importantă în punerea unor baze solide pentru dezvoltarea inteligenței emoționale, ea poate fi îmbunătățită și cultivată inclusiv la vârstă adultă, iar Ghidul de implementare a curriculumului pentru învățământul primar stipulează că disciplina cu numărul unu în Planul-cadru „Limba și literatura română – disciplina de bază care asigură înainte de toate succesul școlar și oportunități/șanse de integrare socială a școlarului mic” [5].

Din perspectiva procesului de comunicare, opera de artă reprezintă un mesaj enunțat într-un context sociocultural și transmis printr-un anumit canal. Literatura este un spațiu de inițiere în lectură și în cultură, un spațiu ce respectă succesiv sau simultan lectura textului. La vârsta copilăriei, când cei mici nu fac prea bine diferența dintre realitate și ficțiune, textele sunt trăite cu intensitate maximă. Textul literar reprezintă un întreg univers, urmărește receptarea literaturii, care ulterior direcționează spre formarea gustului estetic, ca parte integrantă a educației generale a elevilor. În acest context, R. Huyghe notează că „opera de artă propune mai mult decât o simplă percepție asupra echilibrului. Prin ea artistul, ca și spectatorul, la o treaptă subsidiară, caută să transfigureze atât ceea ce vede, cât și ceea ce percepe: el detașează de funcția sa naturală tot ceea ce ia în stăpânire, pentru a-i da, se știe de la E. Kant încoace, un scop în sine care, în sensul cel mai larg și sub aspectele cele mai diverse, și mai contradictorii, va fi în mod infailibil *Frumosul*” [7, p. 28].

Cercetătorul C. Șchiopu afirmă că „textul literar este un text prin care autorul își propune să impresioneze și să emoționeze cititorii, exprimându-și propriile gânduri, idei și sentimente, prin folosirea unui limbaj artistic, puternic marcat de subiectivitate” [11], iar cercetătorul A. Ghicov, reliefează că textul „este ecranul prin care elevul care citește, pătrunde lumea și prin aceasta se redescoperă pe sine într-o altă dimensiune, distanțarea fiind abolită într-o apropiere a elevului de text și de sine însuși. A înțelege înseamnă a te pune în situația referinței privilegiate a textului: textul îmi comunică și mă comunică. Lectura mea este chiar ființarea mea în lumea textului, este a te expune textului și a primi de la el un sine mai vast de existență, ce răspunde în modul cel mai adecvat propunerii de lume. Dacă textul îmi propune o lume, lectura este răspunsul pe care îl dau acestei propuneri. Sinele meu mai vast este rezultatul acestei creșteri de orizont, pe care lucrul textului îl creează în mine” [4, p.19]. Astfel, analiza și interiorizarea calităților umane – empatia, conștiința de sine, arta de a asculta, de a rezolva conflicte, de a gestiona frustrările sau de a expune punctul de vedere, *prin raportare la personajele literare studiate și la situațiile de viață imaginate preluate din universul beletristicii*, – duc la înțelegerea faptului că, alături de cantitatea de cunoștințe acumulată, *nota maximă* o poate primi și cel care are o bună intuiție a caracterului uman și știe să se raporteze corect la sine și la semenii săi. Elevul va înțelege, astfel, că adevărații învingători sunt cei care dovedesc și *trăsături performante ale inteligenței emoționale* – știu să realizeze relații interumane de calitate și

să aibă un ridicat simț al valorii de sine, căci viața nu îți cere să reproduci definiții, ci să știi să valorifici oportunități, să fii eficient și cooperant, pentru a fi acceptat și apreciat de către semenii tăi.

Literatura pentru copii constituie o sursă inepuizabilă de exemple frumoase de comportamente oglindite în mici antiteze între personaje, ne oferă consecințele neascultării sau ascultării, vredniciei sau lenei, cinstei sau necinstei, adevărului sau minciunii, ne prezintă trăsături pozitive ale unor eroi: vitejia, curajul, înțelepciunea, stăpânirea de sine, devotamentul, prietenia sinceră, dar și trăsături nedemne, condamnabile ale unor personaje: viclenia, zgârcenia, lăcomia, șiretenia, îngâmfarea. Elevii de vârstă școlară mică citesc cu pasiune, cu nerăbdare și curiozitate, manifestându-și zgomotos admirația sau dezaprobarea față de o anumite tentă a acțiunii sau față de personaje.

Astfel, formarea atitudinilor interpretative la elevii din clasele primare prin intermediul textelor literare, precum: *Sarea în bucate*, după P. Ispirescu, *Cenușăreasa / Albă ca Zăpada și cei șapte pitici*, după Frații Grimm, *Capra cu trei iezi*, *Amintiri din copilărie*, *Fata babei și fata moșneagului*, după I. Creangă, *Scufița Roșie*, după Charles Perrault, *Degețica*, după H. C. Andersen *Copiii în crâng*, după C. Ușinski, *Habarnam devine pictor*, după N. Nosov, *Vizită*, după I. L. Caragiale, *Charlie și fabrica de ciocolată*, după Roald Dahl, *Mâța desenează-un ghem*, după M. Sorescu, *O furnică*, *Piatra pițigoifului*, după T. Arghezi, *Povestea unei familii fericite*, după L. Magdan, *Povestea măgărușului încăpăținat*, *Ionică mincinosul*, *Puf Alb și Puf Gri*, *Cei trei prieteni* (poveste populară), i-au convins pe copii că trebuie să se adapteze la regulile impuse de societate.

În același context, Sempronia Filipoi propune *Basmе terapeutice pentru copii și părinți*, ce vizează dezvoltarea capacității de a exprima emoții, dezvoltarea încrederii în sine, depășirea timidității, a emotivității, capacitatea de autocontrol, recunoașterea emoțiilor, înțelegerea emoțiilor (*Gândăceii invizibili*, *Tobi și bandajul nevăzut*, *Puicuța și scaielele cel țepos*), depășirea și stăpânirea fricii, dobândirea curajului (*Plântuța cea perseverentă*, *Balaurul din întuneric*, *Balaurii din sertare*), dezvoltarea sociabilității, a capacității de integrare în colectiv (*Maimuțica care se credea copac*, *Vițelușul și pietrele de râu*), exprimarea emoțiilor într-o manieră potrivită, controlul furiei, reglarea emoțiilor (*Cum a învățat aricelul să mormăie ca o ursoaică*, *Ursul îmblânzit*).

Peripețiile personajelor transmit emoții, sentimente, gânduri provenite din exterior, împletite cu dispoziția, temperamentul, personalitatea, creativitatea, oglindind atitudinea individului față de realitate, favorizează, în mare măsură, încrederea de sine, pentru a răspunde solicitărilor interne și externe într-o manieră acceptabilă social, suficient de flexibilă pentru a permite atât spontaneitate în reacții, cât și amânarea reacțiilor atunci când nu sunt potrivite situației.

Atitudinea interpretativă a elevului față de opera literară este calificată ca o construcție complexă de reacții afective din partea subiectului educației literar-artistice față de opera literară, axată pe *comprehensiune*, *experiență lectorală*, *interes*, *motivație*, *selectivitate*, *gust estetic*, pe *judecățile de valoare ale subiectului*. Acestea sunt raportate la idealurile artistice, la crezul artistic, la

sistemul de valori general-umane, orientând subiectul spre o anumită comportare vizavi de opera literară ca pretext al cunoașterii de sine. Copiii trec prin stări emotive diferite, de la teama pentru răul care ar putea să o piardă pe eroina îndrăgită, la bucuria că a scăpat cu bine din toate încercările pricinuite de personajele negative. Valoarea educativă a textelor literare constă în reliefaarea unor calități morale cu care sunt înzestrate personajele pozitive: curaj și vitejie, hotărâre și perseverență în îndeplinirea scopului, spirit de dârzenie și tărie în înfrângerea piedicilor și greutăților.

Textele literare îi ajută pe copii: să ia decizii proprii; să învețe diferența dintre bine și rău, să își exprime propriile sentimente și emoții mai bine; să-și dezvolte încrederea în forțe proprii; să-și îndrepte atenția către aspecte pozitive ale vieții (frumusețe, bucurie, dragoste etc.), dar fără a exclude partea negativă; să-și dezvolte viața afectivă (îl ajută să aibă acces la sentimente și trăiri specifice personajelor și să le transpună în viața de zi cu zi).

Prin formarea atitudinilor interpretative la elevii din clasele primare învățătorul va spori competență de lectură. În același timp, se realizează o conexiune între elevul-cititor și text, o conexiune care face apel implicit la emoțiile și bagajul de sensibilitate al elevului; accesându-le, lucrând cu ele, identificându-le și la alții îi poate fi mai ușor să le recunoască în sine, să le facă față, să le accepte, să le folosească în avantajul său.

Bibliografie

1. Cojocaru-Borozan, M. Tehnologia dezvoltării culturii emoționale. Ch.: UPS „Ion Creangă”, 2012. 239 p. ISBN 978-9975-46-126-9.
2. Filipoi, S. Basme terapeutice pentru copii, adolescenți și părinți. Ed: ASCR, 2012, 210 p.
3. Gardner, H. Multiple Intelligence. Basic Books, New York, 1993.
4. Ghicov, A. Lectura atitudinală și creațiile verbale ale elevilor. Ghid pentru profesori. Chișinău: IȘE. 2019. 66 p. ISBN 978-9975-48-166-3.
5. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Aprobabil la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.1124 din 20 iulie 2018) Chișinău. 2018.
6. Goleman, D. Inteligența Emoțională. Ed. Curtea Veche, București, 2001.
7. Huyghe, R. Puterea imaginii. Editura Meridiane, București, 1971, p. 28.
8. Roco, M. Creativitate și inteligență emoțională. Ed. Polirom, Iași, 2004
9. Segal, J. Dezvoltarea inteligenței emoționale. Ed. Teora, București, 1999.
10. Stein S.-J.; Book H.-E. Forța Inteligenței Emoționale. Editura Allfa, București, 277 p., 2015
11. Șchiopu, C. Metodologia educației literar-artistice a elevilor. Teză de dr. hab. în științe pedagogice. Chișinău. 2016. 264 p. CZU: 37.016.046: [811.135.1+821.135.1.09](043.2)